

K VZNIKU PREŠOVSKÉJ UNIVERZITY V PREŠOVE

Rozhovor s prof. RNDr. Levom Bukovským, DrSc.,
bývalým rektorom UPJŠ v Košiciach

Prof. Lev Bukovský v rozhore s Lukášom Hedmegom

V roku 2019 si Filozofická fakulta Prešovskej univerzity (FF PU) pripomína 60 rokov od svojho založenia v roku 1959. Vtedy vznikla ako jedna z dvoch zakladajúcich fakúlt novozriadovanej Univerzity Pavla Jozefa Šafárika (UPJŠ) so sídlom v Košiciach. Pretransformovala sa z Pedagogického inštitútu a z Filologickej fakulty Vysoké školy pedagogickej do novej podoby

a súčasťou novej univerzity. Druhou zakladajúcou fakultou UPJŠ bola Lekárska fakulta so sídlom v Košiciach. V roku 1963 bola zriadená Prírodovedecká fakulta, ku ktorej v roku 1964 pribudla Pedagogická fakulta so sídlom v Prešove. Poslednou fakultou, ktorá sa začlenila do tohto zväzku, bola v roku 1973 Právnická fakulta so sídlom v Košiciach. K rozšíreniu univerzity o ďalšie dve fakulty došlo v roku 1990, keď sa UPJŠ rozšírila o Pravoslávnu bohosloveckú a Gréckokatolícku bohosloveckú fakultu. K 1. januáru 1997 pôvodná UPJŠ prestala jestvovať, keďže zákonom č. 361/1996 Z. z. o rozdelení UPJŠ v Košiciach vznikla de iure nová UPJŠ v Košiciach, no už bez filozofickej, pedagogickej fakulty a dvoch bohosloveckých fakúlt, ktoré sa stali súčasťou novej – Prešovskej univerzity.

Vznik PU nebol dielom náhody, jej založenie sa pripravovalo už dva roky predtým, spočiatku len v kruhu zainteresovaných osôb, bez širšej diskusie na akademickej pôde o zmysle a význame takéhoto kroku. Impulzy pre vznik novej regionálnej univerzity prichádzali viac z externého ako interného prostredia a zodpovedali vtedajšiemu „všeobecnému“ trendu delenia všetkého, čo sa na Slovensku dalo rozdeliť. Akademická obec filozofickej fakulty odmietala rozdelenie UPJŠ s poukazaním na potrebu silnej univerzity, sídliacej na východnom Slovensku, do istej miery aj ako protiváhy „bratislavocentrickej“ Komenského univerzite, ale aj s reflektovaním vzrastajúcej akademickej konkurencie už nielen slovenského, ale medzinárodného charakteru, s čím bola logicky spätá úloha posilniť vedeckovýskumný i pedagogický potenciál celej univerzity a jej jednotlivých fakúlt. V tom čase české univerzity (najmä Karlova univerzita v Prahe, Masarykova univerzita v Brne, Palackého univerzita v Olomouci, ale aj iné), ako najväčší „odberateľ“ tvorivého a ambiciózneho študentského potenciálu zo Slovenska, a osobitne z východného Slovenska, predstavovali ešte len potenciálnu hrozbu odlivu mladých ľudí, ktorá sa začala reálne naplňať v nasledujúcom 21. storočí, keď vynikajúci absolventi tunajších stredných škôl častejšie začali „prehliadať“ obe východoslovenské univerzity a nasmerovali svoje plány i kroky na iné akademické pracoviská.

Príprava podmienok pre vznik PU neprebíhala transparentne, ale splnila svoj cieľ. Dnes je už súčasťou akademických a politických dejín novodobého Slovenska a určite si skôr či neskôr vyslúži pozornosť historikov novovekých dejín Slovenska. V internetovom časopise Dejiny chce jeho redakcia vytvoriť priestor pre zachytenie a priblíženie tohto procesu, a to na začiatok rozhovorom s posledným rektorom pôvodnej UPJŠ so sídlom v Košiciach, prof. RNDr. Levom Bukovským, DrSc. (*9. september 1939, rektor UPJŠ v rokoch 1991 – 1996), ktorý bol ako štatutár univerzity bezprostredne vtiahnutý do procesu delenia univerzity a jej pretvárania na dva samostatné právne akademické subjekty.

- pš -

Lukáš Hedmeg: Pán profesor, ako ste ako rektor vnímali miesto prešovských fakúlt v rámci UPJŠ?

Lev Bukovský: Pre mňa ako rektora, odmenou za námahu bolo veľké duševné obohatenie z poznania iných odborníkov na UPJŠ ako matematikov a fyzikov. S tými som bol v dennom styku, rozumeli sme si a pracovali sme na odborných problémoch. Ale naraz som poznal aj iné myslenie – myslenie teológov, právnikov, lekárov, filozofov, historikov, literátov, ale aj iných. Mne sa otvoril nový svet, ktorý som sa snažil poznať. A tu hrala podstatnú úlohu filozofická fakulta, jej učители a nové dve teologické fakulty: pravoslávna a gréckokatolícka. Samozrejme som pokladal tieto fakulty za neoddeliteľnú súčasť univerzity.

Lukáš Hedmeg: Vari namieste je otázka riešenia postavenia prešovských fakúlt UPJŠ.

Lev Bukovský: Nerozumiem celkovo otázke o riešení postavenia prešovských fakúlt. Som presvedčený, že všetko (hlavne financie) sa riešilo transparentne a spravodlivo – podľa potreby a možností. Ja som vnímal všetky fakulty ako rovnocenné so svojimi špecifikami. Jediná, ktorá potrebovala osobitnú pomoc, bola novovznikajúca gréckokatolícka fakulta. Samozrejme boli problémy aj inde. Podľa môjho vnímania situácie prešovské fakulty sa málo zapájali do práce UPJŠ ako celku. Možno to vzniklo historicky, ale nedarilo sa mi to odstrániť. Napríklad, keď som nastúpil do funkcie rektora, nepoznal som jednotlivých učiteľov fakúlt, a tak som si vybral prorektorov na základe návrhov fakúlt. Žiadal som vedenia fakúlt, aby mi navrhli kandidátov na prorektorov a ja som si už potom vybral jednotlivých prorektorov – ako rektor som mal na to právo, lebo ja som poveroval prorektora vedením určitej agendy, za ktorú som de facto zodpovedal ja. Košické fakulty boli iniciatívne, niektoré dokonca veľmi a prorektora mi aj vnútili. V obidvoch funkčných obdobiach mi prešovské fakulty okrem docenta Milana Ďurička neponúkli nikoho. Nepokladal som za vhodné mať prorektora z prírodovedeckej fakulty (kde som ja pôsobil), ale nepodarilo sa mi získať kandidáta na prorektora pre vedecký výskum. Tak som si prezrel učiteľov prírodovedeckej fakulty, ktorých som poznal a vybral som si prof. Ivana Ahlersa, DrSc. Tento podľa mňa túto úlohu vynikajúco zvládol. Z prevahy košických prorektorov – traja proti jednému prešovskému – potom pramenila taká stále pocitovaná nespravodlivosť a možno, mne sa zdalo, aj pocit menejcennosti. Snažil som sa maximálne komunikovať s prešovskými fakultami, často som ich

navštevoval, osobne poznával učiteľov, ale uvedený problém som asi nevyriešil. Uvediem len dve perličky. Stalo sa mi, že som stretol naraz na chodbe prešovskej budovy UPJŠ dvoch prešovských učiteľov a na moje prekvapenie som zistil, že sa nepoznajú – ja som ich navzájom predstavoval. Druhá perlička. Nepamätám sa, že by som bol ako rektor na promócií niektorej košickej fakulty, tam chodili prorektori. Ja som chodil do Prešova.

Lukáš Hedmeg: Kedy a odkiaľ začali prichádzať požiadavky na rozdelenie UPJŠ?

Lev Bukovský: Prednosta Okresného úradu v Prešove Ing. Igor Máthé zvolal poradu ku koncepcii vysokého školstva v Prešove na deň 11. mája 1995. Kto bol pozvaný, som sa nedozvedel. Požiadal som prešovských akademických funkcionárov o informáciu na kolégiu rektora 9. júna 1995. Prorektor Milan Ďuriček na uvedenom kolégiu informoval o udalostiach v Prešove a predložil stručnú písomnú správu. Podľa predložených informácií akademické obce a vedenia prešovských fakúlt odmietali návrh prednostu OÚ a chceli zostať v celku UPJŠ. Potom bolo dlho ticho. Dňa 11. decembra 1995 na zasadnutí Akademického senátu FF mi dekan profesor Ferdinand Uličný ukázal anonymný dokument nazvaný *Univerzitná výzva*, s náznakom dištancovania sa od tohoto anonymu. Súčasne s týmito udalosťami v novembri 1995 prišla ponuka od Evanjelickej cirkvi a. v. v Prešove (???), ktorú mi sprostredkoval pán dekan Uličný, kúpiť budovu bývalého evanjelického gymnázia od vtedajšieho vlastníka medzinárodného (česko)slovensko-ruského združenia ROBOT. Veľmi hladko sme získali peniaze na túto kúpu. Dňa 23. decembra 1995 sme dostali k dispozícii 17 mil. Sk na prvú splátku za budovu. S pánom kvestorom sme vzali na seba dosť veľké riziko a podpísali sme kúpno-predajnú zmluvu, aj keď nebola potvrdená ministerstvom školstva a zaplatili prvú splátku. Totiž prevod financií vzhľadom na koniec roka bol časove ohrozený. Nakoniec všetko dobre dopadlo, ministerstvo školstva dodatočne zmluvu odobrilo. Na zasadnutí kolégia rektora dňa 5. januára 1996 dekani prešovských fakúlt predložili *Záznam zo spoločného stretnutia vedení FF a PdF v Prešove 19. decembra 1995*, ktoré podporuje Univerzitnú výzvu (jej text som nedostal) a navrhujú prenesenie sídla univerzity do Prešova do kúpenej budovy ROBOT-u. Košice samozrejme protestovali. V máji 1996 som dostal pozvánku na Ministerstvo školstva (MŠ) SR na 4. júna 1996 na poradu k návrhu na zriadenie vysokej školy v Prešove. V prílohe boli dva anonymné návrhy, „*ktoré vypracovali pracovníci z Univerzity P. J. Šafárika a Technickej univerzity v Košiciach*“. Podľa získaných informácií boli pozvaní dekani prešovských fakúlt a rektori UPJŠ a Technickej univerzity v Košiciach. Zrušiť odsek Rokovanie viedol štátny tajomník ministerstva Ondrej Nemčok. V úvode nás informoval, že sme sa stretli, aby sme vytvorili metodiku pre zriadenie vysokej školy v Prešove. Citoval slová premiéra Vladimíra Mečiara o krajských mestách a vysokých školách. Návrh na riešenie bol predložený v dvoch variantoch: prenesenie sídla UPJŠ do Prešova alebo zriadenie novej vysokej školy v Prešove. Každý mal svoje výhody aj nevýhody. Druhý variant (nová VŠ) by stál viac peňazí. Žiadal nás rokovať bez invetív a taktizovania. Rokovanie sa pomerne rýchlo zhodlo na druhom variante – zriadenie novej vysokej školy v Prešove. Zdalo sa, že problém je vyriešený. Nasledovalo však zlovestné „ticho pred búrkou“. Vo výbore Národnej rady SR pre vzdelanie, vedu, kultúru a šport v utorok 10. septembra 1996 poslanec Jozef Tarčák (ES-HZDS)

predložil návrh na prenesenie sídla UPJŠ do Prešova. Našťastie MŠ SR dodržalo sľub a návrh odmietlo. Odmietol ho aj výbor NR SR. Obávali sme sa toho, že návrh môže v NR SR niekto zopakovať a hlasovacia mašinéria zapracuje a rozhodne. Na záver jedna poznámka. Všetky dokumenty, ktoré sa v celom príbehu vyskytli, „nemali autora“ a ja som bol pokladaný za hlupáka, ktorého možno klamať. Ja som bol však rektorom košických a aj prešovských fakúlt a nemohol som nikomu držať stranu.

Lukáš Hedmeg: Aký bol postoj košických a prešovských fakúlt k rozdeleniu UPJŠ?

Lev Bukovský: Ako som už uviedol, na jar 1995 všetky fakulty UPJŠ odmietali rozdelenie univerzity. Potom sa to zmenilo, prešovské fakulty – okrem teologických, tie boli zdržanlivé – sa chceli oddeliť. Košické fakulty odmietali delenie.

Lukáš Hedmeg: Ako prebiehali rokovania s akademickými a politickými predstaviteľmi o rozdelení UPJŠ? Ako ste vy vnímali tieto rokovania?

Lev Bukovský: O korektnom rokovaní u štátneho tajomníka Ondreja Nemčoka som už hovoril. O rokovaní s akademickými funkcionármi radšej nebudem hovoriť. Len jedna poznámka. Všetci akademickí aj politickí prešovskí predstavitelia sa tvárili ako vinníci. Keď som v NR SR stretol jedného známeho prešovského poslanca, tak sklopil hlavu a zmizol. Prešovskí akademickí funkcionári sa často vyhýbali odpovedi na moje otázky. Opakujem, ja som bol rektorom košických a prešovských fakúlt UPJŠ a nikomu som nedržal stranu, jedine som bránil prenesenie sídla UPJŠ do Prešova. Keď sa prešovské fakulty v januári 1996 priklonili k oddeleniu prešovských fakúlt, tak som to akceptoval a som presvedčený, že som nič neurobil proti tomu. Môj postoj ocenil aj štátny tajomník Ondrej Nemček.

Lukáš Hedmeg: Kedy a za akých okolností padlo rozhodnutie rozdeliť UPJŠ?

Lev Bukovský: De facto rozhodnutie padlo na rokovaní u štátneho tajomníka O. Nemčoka v júni 1996. Ešte sme boli v septembri pozvaní na Akreditačnú komisiu, ale podľa mňa tá nevedela, čo sa deje. Nepamätám si na nejaký dokument o zrušení UPJŠ. Uvedomte si, že de iure UPJŠ zanikla a bola zriadená nová UPJŠ a PU. Pamätám si len to, že pani ministerka Eva Slavkovská (SNS) zabudla menovať štatutárov nových vysokých škôl a museli sme ju na Silvestra 1996 vyrušiť v kuchyni, aby tak urobila, lebo zamestnanci týchto škôl nebudú mať v januári výplatu za december 1996.

Lukáš Hedmeg: Ako prebiehala reorganizácia UPJŠ? Ako prebiehala vo vzťahu ku Košiciam a Prešovu? Ako prebiehalo majetkové delenie? (Např. lodenica a priestory na Šírave a iné...)

Lev Bukovský: To už išlo mimo mňa, to robili štatutári nových vysokých škôl. O tom nič neviem.

Pán profesor, v mene redakcie internetového časopisu Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove – DEJINY Vám ďakujem za tento rozhovor.

S prof. RNDr. Levom Bukovským, DrSc., sa zhováral Lukáš Hedmeg